

МИКОЛА ДАРМАНСЬКИЙ: ПЕДАГОГ-НОВАТОР

У статті розглянуто ряд праць М.М.Дарманського, проаналізовано науково-практичні посібники та встановлено актуальність розглянутих ним проблем і питань в освітній діяльності для сучасної освіти.

Ключові слова: *освіта, управління, передовий педагогічний досвід, регіональні органи управління освіти, педагог-новатор.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується суттєвими зрушеннями в усіх сферах, зокрема і в галузі освіти, значення якої відчутно зростає в контексті соціокультурних проблем, що постають сьогодні перед Україною. У процесі пошуку нових освітніх шляхів невичерпним джерелом є трансформування досвіду діяльності видатних педагогів у систему освіти. Педагогічний, управлінський досвід М.М.Дарманського важливу роль відіграв у процесі розвитку освіти та підготовки фахівців для неї у Подільському регіоні. Серед провідних науковців його заслужено називають генератором багатьох передових ідей, зокрема, ступеневої підготовки педагогів початкової ланки освіти, адже завдяки потужній науково-педагогічній творчості М.М.Дарманського в Україні з'явився ступеневий навчальний заклад, ймення якому – Хмельницький гуманітарно-педагогічний інститут, який зайняв помітне місце серед когорти вищих педагогічних навчальних закладів і сьогодні має новий статус – гуманітарно-педагогічна академія.

Плідно займаючись практичною діяльністю і науково-педагогічною творчістю, він уміло використав величезний досвід управлінської діяльності, оскільки певний час працював завідувачем Кам'янець-Подільським міським відділом освіти, начальником управління освіти і науки Хмельницької облдержадміністрації, а згодом – заступником голови Хмельницької обласної державної адміністрації. У своїх працях всебічно і глибоко акцентував увагу на глобальних педагогічних проблемах, котрі у своїй сукупності становлять струнку, науково обґрунтовану теорію, складовою якої є ступенева підготовка педагогічних кадрів, в тому числі менеджерів освіти.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз літературних джерел показав, що науково-педагогічна спадщина М.М.Дарманського не залишається поза увагою педагогів-науковців, а саме: Береки В.Є., Бондаря В.І., Галуса О.М., Завальнюка О.М., Лисенко Н.В., Ничкало Н.Г., Лисоцької Л.С., Прокопчука В.С., Телячого Ю.В., Шоробури І.М. та інших. У останніх наукових публікаціях подано аналіз наукових досягнень та результати впровадження його науково-педагогічних ідей.

Мета статті – здійснення аналізу науково-практичних праць, автором або співавтором яких був М.М. Дарманський та довести їхню актуальність на сучасному етапі розвитку освіти, що уможливить переконатися, що М.М. Дарманський є педагогом-новатором.

Основний виклад. М.М.Дарманський – видатний педагог, талановитий організатор, чудовий керівник і неординарна яскрава особистість. Обравши професію педагога він все своє життя присвятив проблемам розвитку освіти; вихованню і навчанню підростаючого покоління. Під поняттям “підростаюче покоління” ми розуміємо не лише учнів та студентів, але й педагогів [1, с.5].

Професійна біографія М.М.Дарманського досить різноманітна та цікава – від звичайного сільського вчителя до начальника обласного управління освіти, ректора-науковця. Вважаємо, що все те, чого Микола Миколайович досяг у своєму житті, він здобув завдяки наполегливості та постійній праці над собою. Оскільки М.М. Дарманський пройшов керівні посади різного підпорядкування, він міг і мав право давати колегам слушні поради щодо управлінської діяльності. Адже професійний керівник-педагог це так важливо для питання реформування освіти. Мабуть, саме тому в його наукових і методичних працях велика увага приділяється саме управлінській сфері в освіті, а відкриття магістратури “Управління навчальним закладом” у стінах Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту (нині Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія) стало великим кроком вперед у підготовці не лише кваліфікованих педагогів, але й управлінців [6, с.188].

Аналіз змісту монографії “Соціально-педагогічні основи управління освітою в регіоні” [3], переконав нас у тому, що автор в аспекті управлінської діяльності виділяє функцію планування, як одну із важливих. Саме в ній окреслюється проблема синхронності, скоординованості управлінської діяльності управлінь, відділів та закладів освіти. Таким чином, з одного боку, ніби полегшив справу, звивши предмет дослідження, але разом з тим поставив перед собою непросте завдання всестороннього розгляду цього вузького питання, недостатньо розробленого і проблемного в практичній діяльності органів управління освітою. М.М.Дарманський першим серед теоретиків і практиків школознавства за останні десятиліття зробив суттєвий вклад в розробку проблеми планування, який відбиває не тільки досвід минулого, а й реалії сьогодення [5, с.446].

Автор у монографії достатньо мірою обґрунтував актуальність теми, розкрив ступінь її вивчення, досвід вітчизняного та зарубіжного школознавства з означеного питання і, опираючись на сучасну правову нормативну базу, показав зміст, основні напрями управлінської діяльності загалом і планування зокрема. Монографія спонукає управлінців до роздумів, як справедливо відмічають колеги-однодумці до пошуку шляхів вирішення проблем, врахування особливостей регіону, закладу. Вони вважають, що ця наукова праця є серйозним вкладом у теорію і практику управління освіти. Ця книга мала б попасти в кожен управлінський орган, у кожен заклад освіти, – так стверджують його колеги-однодумці та педагоги-управлінці [5, с.447].

Поза увагою М. М. Дарманського не залишилася й аналітична робота, яка є основою для подальшого планування розвитку освіти. Саме про це свідчить практичний посібник “Аналітична робота у системі управління освітою регіону”, котрий написаний ним у співавторстві з Войтенко В.І. та Коханко О.М. Автори зазначають, що управлінський процес характеризується тим, що в ході його здійснення проходить збір, переробка і обробка інформації, яка є вихідною базою для підготовки рішень, розгортання практичних дій, налагодження контролю [2, с.3]. У посібнику зазначаються основні завдання інформаційного забезпечення системи управління та наводиться до прикладу робота щодо удосконалення інформаційного забезпечення управління освітою на базі Хмельницької області. І як результат – розширення сфери узагальнення аналітичних даних. Завдяки аналітичному мисленню М.М. Дарманського у практику роботи обласного управління освітою ввійшли такі форми роботи як: проведення розширених засідань рад з питань освіти, виїзні засідання колегиї управління, зустрічі з керівниками установ освіти, виїзди в школи-новобудови для надання організаційно-педагогічної і методичної допомоги педагогічному колективу, що формується. Вважаємо, що здобутком аналітичної та

організаційно-педагогічної роботи інспекторської служби став інформаційно-аналітичний збірник, випуск якого започаткував М.М. Дарманський. На основі аналізу збірника ми дійшли висновку, що у ньому містяться матеріали з усіх актуальних напрямів розвитку освіти в області: дані про районні та міські ради і створення ними регіональних освітніх фондів; мережу установ освіти та їх матеріальну базу; статистичні дані про кадровий потенціал освітніх закладів; аналітичні матеріали щодо оновлення змісту навчально-виховного процесу. Такий збірник оперативних даних надсилається до апарату районних (міських) відділів освіти, районних методичних кабінетів та головам районних і міських Рад для використання їх в практичній роботі [2, с.4–5].

Хочемо зазначити, що такий аналіз стану розвитку освіти в районі чи місті в межах області дає можливість самостійно визначати перспективу подальшого удосконалення освітянських справ. Ми цілком погоджуємося з М.М.Дарманським та його колегами про важливість та необхідність випуску таких збірників у кожному регіоні. Запровадження щорічного випуску інформаційно-аналітичного збірника в області ліквідує необхідність готувати велику кількість “інформацій”, потреба в яких виникає протягом року. Наявність збірників із правдивою, реальною характеристикою стану справ в освіті у керівників, засобах масової інформації області та її регіонів сприяла б тому, що проблеми освіти висвітлювалися на шпальтах газет та з екранів телебачення у такому ракурсі, котрий сприяв її розвитку, а не навпаки.

Велику увагу М.М.Дарманський приділяв питанням наступності та неперервності освітньої діяльності. Як приклад, вважаємо за необхідне проаналізувати наступну його працю – “Форми і методи спільної діяльності органів управління освітою в регіоні, інституту удосконалення вчителів та педагогічних вузів по реалізації завдань неперервної педагогічної освіти педагогічних кадрів”.

Вище згадана праця була написана на початку 90-х років ХХ ст., а точніше у 1991 році, в період, коли наша держава розпочала свій розвиток у боротьбі за її визнання як самостійної держави. Тоді реформування і модернізації потребували всі сфери життєдіяльності суспільства, у тому числі й освіта.

М.М.Дарманський відзначав, що кожна історична епоха висуває свої вимоги до розвитку педагогічної освіти. Еволюція системи освіти та професійної підготовки у сучасному світі спрямована на розвиток неперервної освіти на протязі всього активного життя особистості. Неперервна освіта за своєю фундаментальною соціальною значимістю є пріоритетним напрямом для педагогічної науки. Неперервна освіта – це не просте доповнення базової освіти різноманітними формами підвищення кваліфікації. Принцип неперервності має більш глибоке значення і передбачає постійний зв'язок суспільства і особистості, передбачає постійний, поступовий перехід від нижчих ступенів знання до вищих, забезпечуючи неперервний підйом освітньої діяльності в цілому [4, с.3]. Ці положення і думки особливо актуальні сьогодні у зв'язку з прийняття постулату відносно освіти упродовж всього життя.

М.М.Дарманський описав практичну роботу колективу Хмельницького обласного відділу освіти та обласного інституту удосконалення вчителів, а саме: курсова перепідготовка у системі неперервної освіти педагогів за допомогою таких форм і методів навчання, які б зорієнтували вчителів на безперервну освіту, як загальну так і професійну, на серйозне засвоєння не тільки нових знань і умінь, але й

нових підходів і засобів до розуміння соціального і економічного, співвідношень науки і практики [4, с.7].

Мета і завдання методичної роботи в області формулювалися з одного боку на основі соціального замовлення суспільства, а з другого – реалізації діагностичної функції, вивчення професійних інтересів і потреб педагогічних кадрів. У зв'язку із запитами з місць організувалась робота інституту над науково-методичною проблемою “Удосконалення форм, методів і прийомів навчання”. Ця проблема знаходила своє відображення фактично в планах на всіх рівнях: на обласному і місцевому – це розгляд проблем досягнень науки, передового педагогічного досвіду, нових технологій, які є в практиці роботи. Чільне місце посідали питання формування умінь педагогічного аналізу і самоаналізу в діяльності відділу освіти, методкабінету, школи, педагога. На районному і шкільному рівнях відпрацьовувались питання практики роботи педагогічних колективів шкіл і вчителів.

Як досвідчений управлінець, М.М. Дарманський постійно взаємодіяв з керівниками в освіті на всіх її рівнях і тому цілком закономірним є те, що у вищезгаданій праці він приділяє увагу питанню організації неперервної освіти керівників шкіл. З досвіду роботи вчений-практик небезпідставно відводить провідне місце в методичній роботі формуванню умінь управлінської діяльності в школі. Заслугує на увагу практика організації роботи “методичних п'ятниць”, які проводяться в мікрорайонах, в кожному з відповідною тематикою. Постійними учасниками семінарів, крім директорів шкіл, стали їх заступники з навчально-виховної роботи, організатори позакласної та позашкільної виховної роботи та резерв керівних кадрів, що забезпечило комплексний підхід щодо підвищення їхньої кваліфікації. [4, с.16–17].

Вважаємо, що М.М. Дарманський довів, що взаємозв'язок обласного інституту з рай (міськ.) відділами освіти і методичними кабінетами знайшов позитивне відображення у перебудові роботи з кадрами на основі принципів демократизації та гуманізації.

Великої уваги М.М. Дарманський надавав роботі щодо оцінки, узагальнення і втілення передового педагогічного досвіду, яке ведеться на основі врахування реальних потреб педагогічних працівників. Він та його колеги – методисти кабінету початкової освіти інституту вдосконалення вчителів активно працювали над питанням щодо створенням умов і можливостей для виявлення і формування творчої особистості вчителя, його педагогічного мислення. Розпочали цю роботу з пошуку таких форм спілкування з класоводами, які б спонукали їх до роздумів, підвищили творчий потенціал, розвивали самостійність в оцінці педагогічних явищ, розв'язанні педагогічних проблем. З цією метою широко використали школи передового досвіду, дискусії, «круглі столи», творчі клуби [4, с. 23]. Вважаємо, що опис практичної роботи педагогічних працівників щодо вивчення та впровадження передового педагогічного досвіду на прикладі діяльності освітніх закладів м. Шепетівки, м. Кам'янець-Подільського, смт. Чемерівці та інших активно сприяє творчій активності вчителів-предметників. Під керівництвом М.М.Дарманського започатковано збір інформаційно-анотованого каталогу обласної картотеки “Передовий педагогічний досвід – у практику роботи”. Питання вивчення та впровадження передового педагогічного досвіду і творчої активності на сьогодні залишається актуальним.

Висновок. Проаналізувавши вище згадані праці М.М.Дарманського ми дійшли висновку, що підняті ним освітянські питання та проблеми сприяють розвитку освіти

у регіоні, оскільки вони є новаторськими, а самого освітянина вважаємо педагогом-новатором. На нашу думку, ці погляди потребують подальшого вивчення, виокремлення основних ідей його управлінської діяльності і впровадження їх у практичну діяльність.

1. Берека В. Людина, що випереджає час // Педагогічна спадщина М.М.Дарманського в контексті сучасних реалій: матеріали Других педагогічних читань пам'яті М.М.Дарманського, (5 квітня 2007 р.) / ХГПА – Хмельницький : ХГПА, 2007. – С. 5.

2. Войтенко В. І., Дарманський М. М., Коханко О. М. Аналітична робота у системі управління освітою регіону: [практичний посібник] / Войтенко В. І., Дарманський М. М., Коханко О. М. – Хмельницький: Видавництво ХПУ, 1998. – 116 с.

3. Дарманський М. М. Соціально-педагогічні основи управління освітою в регіоні : [монографія] / Микола Миколайович Дарманський. – Хмельницький : Поділля, 1997. – 384с.

4. Дарманський М. М. Форми і методи спільної діяльності органів управління освітою в регіоні, інституту удосконалення вчителів та педагогічних вузів по реалізації завдань неперервної педагогічної освіти педагогічних кадрів: [науково-практичне видання з досвіду роботи] / Дарманський Микола Миколайович – Хмельницький : ЦНТЕІ, 1991. – 35 с.

5. Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. – Камянець-Подільський: 2007. – Т. 9: Матеріали п'ятого круглого столу “Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі”. – 512 с.

The article examines someworks by M.M.Darmansky, some scientific-practical texbooks are analyzed; the actuality of the scrutinized problems and problems in educational activity in modern education are pointed out in it.

Key words: *education, to manage (to adminiatrate), advanced pedagogical experience, regional organs for administration of educational establishments, a teacher-novator.*